

stoljeća (38), kartu koja posebno ocrtava prostor Grofovije Istre i Pazinske knežije (63) te vedute Kožljaka (139), Lupoglava (164) i Pazina (188) preuzete iz djela Ivana Vajkarda Valvasora *Topografija Kranjske. Skicirana knjiga 1678-1679*. Kritički aparat sadrži popis kratica (207-209), popis neobjavljenih i objavljenih izvora (210-216), bibliografiju (217-230), popis toponima na talijanskom, slovenskom i hrvatskom jeziku (231-233), popis ilustracija (234-236) te dvadeset i tri slikovna priloga u boji (237-254), među kojima su i fotografije povijesnih vrela, obiteljski grb Goričkih grofova i slike ostataka srednjovjekovnih kaštela u Istri. Sažeci (255-270) su dostupni na čak četiri jezika – slovenskom, hrvatskom, njemačkom i engleskom – a knjigu zatvara indeks osobnih imena i lokaliteta (271-285).

Ukupno uzevši, najnovija monografija Petra Štiha o Goričkim grofovima i srednjovjekovnoj Istri vrlo je vrijedno historiografsko djelo. Detaljan znanstveni aparat, brojni konzultirani izvori i literatura uz jednostavan i pitak jezični izričaj (što je zasluga i prevoditeljice Neve Makuc) čine ovo djelo jednako korisno profesionalnim i amaterskim proučavateljima istarske prošlosti te, naravno, studentima. Kako je Štihova studija o Goričkim grofovima sada dostupna na slovenskom, talijanskom i njemačkom jeziku (*Studien zur Geschichte der Grafen von Görz: Die Ministerialen und Milites der Grafen von Görz in Istrien und Krain*, Wien-München: Oldenbourg, 1996.), možemo se još jedino nadati hrvatskom izdanju koje bi bilo od izvanredne koristi studentima povijesti na brojnim hrvatskim sveučilištima.²

Josip Banić

Rino Cigui, *Verteneglio e il suo territorio in epoca veneziana (XIII – XVIII secolo)* – Brtonigla i okolica u mletačko doba (od 13. do 18. stoljeća),

Umago [i. e.] Verteneglio: Comune di Verteneglio – Umag [i. e.] Brtonigla: Općina Brtonigla, 2013., 145 str.

Općina je Brtonigla uz financijsku potporu Regije Veneto 2013. izdala dvojezičnu monografiju o Brtonigli istaknutoga istarskog povjesničara iz Brtonigle Rina Ciguija. Za prve je stranice knjige autor odabrao stihove Indra

² Studij se povijesti nudi na sveučilištima u Puli, Rijeci, Zadru, Splitu, Osijeku te na Filozofskom fakultetu, Hrvatskim studijima i na Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu.

Montanellija kojima, na neki način, objašnjava zašto je ova knjiga nastala: povijest manjih zajednica, mikropovijest, neizostavan je segment povijesti uopće, a povijest/prošlost ujedinjuje ljude određenoga podneblja.

Nakon pozdravnih načelnikovih riječi (8-9), inspirativnoga „Predgovora / Prefazione“ (10-13) Gaetana Benčića te autorovoga „Uvoda / Prefazione“, slijedi razrada bogate povijesti toga kraja od razdoblja gradina do kraja mletačke uprave u Istri.

Prva dva poglavlja, „Aspetti geologici e geografici / Geološka i geografska stajališta“ (16-20) i „Le origini: Dalla preistoria a Roma / Porijeklo: Od prapovijesti do Rima“ (21-24), posvetio je geologiji i arheologiji. U njima ukratko sintetizira istraživanja vezana uz prapovijesne lokalitete, rimsko razdoblje i geologiju prostora uopće te donosi niz slikovnih priloga koji savršeno nadopunjuju autorove retke. Ostatak je knjige posvećen, kako je to istaknuto u naslovu, mletačkom razdoblju.

U trećem poglavlju „Verteneglio in epoca Veneziana / Brtonigla u mletačko doba“ (25-50) autor piše o prvim dokumentima koji sadrže ime *Ortoneglo*, različitim imenima zabilježenima u kartografiji, kao *Uertenegio*, *Vertenegia*, *Verteneggio*, *Vertenogio*, *Vertenaggio* do *Verteneglio* koje je pojavljuje 1753. na karti Giovannija Salmona. Osvrnuo se i na etimologiju imena Brtonigla i naveo relevantne autore koji su iznosili različita etimološka objašnjenja (Tommasini, Predonzani, Gravisi...). Kada je 1270. Novigrad postao dio Mletačke Republike i Brtonigla je kao dio novigradskoga *contada* potpala pod mletački utjecaj. Odnosi između Brtonigle i Novigrada regulirani su dogovorima, a često su se temeljili na starim običajnim pravima. Brtonigla je zbog svojega položaja bila zdravo mjesto. Često bi, posebice ljeti, postala utočištem novigradskoga biskupa koji se sklanjao iz malaričnoga Novigrada. Međutim, ni Brtoniglu nisu zaobišle kužne pošasti. U potpoglavlju „La peste del 1630-31 / Kuga iz 1630. – 1631.“ (34-38) autor, kao vrsni poznavatelj medicinske problematike, donosi niz podataka o epidemijama kuge u Brtonigli. Prvo svjedočanstvo o kugi u Brtonigli odnosi se na 1557., no, kako sam ističe, ne može se tvrditi da su kužne epidemije koje su u 14. i 15. stoljeću pogodile Novigrad zaobišle područje Brtonigle. Posebno je pogubna bila kuga iz 30-ih godina 17. stoljeća, koja ja trajala godinu dana, o čemu svjedoči i zapis župnika Zappadora. Od ukupno 587 stanovnika umrlo ih je 261. Mjesto se vrlo brzo oporavilo i postalo utočištem obiteljima koje su bježale iz malaričnoga Novigrada, ali i mnogim Krnjelima. Autor donosi niz grafi-

kona koji prikazuju kretanje broja stanovnika u ranonovovjekovnom razdoblju. Jedno je potpoglavlje posvećeno kolonizaciji (39-46). Navodi se kako je krajem 15. stoljeća u Brtoniglu i okolici stiglo tridesetak obitelji iz Dalmacije i Crne Gore, čije podrijetlo i danas svjedoče prezimena poput Delesina (Hvar). Daljnja naseljavanja uslijedila su u 16. i 17. stoljeću, a ona nisu imala utjecaja samo na etničku strukturu sela, već i na mijenjanje starih društvenih institucija. Na temelju popisa stanovništva (*Anagrafi generali di tutto lo Stato*), koje su mletačke vlasti provodile od 1765., autor u cjelini naslovljenoj „La comunità nel Settecento / Općinska zajednica u 18. stoljeću“ (47-49) analizira demografsku strukturu stanovnika Brtonigle: odnos između broja muškaraca i žena, staroga i mladoga stanovništva, zanimanja i sl.

Najopsežnije je poglavlje monografije, četvrto, posvećeno crkvama i bratovštinama: „Le istituzioni ecclesiastiche e le chiese / Crkvene ustanove i crkve“ (51-88). Bavio se postojećim crkvama (53-73) – Svetoga Zenona, Svetoga Roka, Svih svetih, Gospe Nogaredske, Svetoga Mihovila Arkandela u Novoj Vasi, Svetoga Mihovila u Srbanima, Svetoga Lovre u Pavićima, Svetoga Josipa u Fiorinima i Majke Božje Lurdske u Radinima – te onima kojih danas više nema (74-77) – Svetih Hermagore i Fortunata, Svetoga Križa, Svetoga Dionizija, Svetoga Jurja i Svetoga Martina iz Tripolija. O svakoj su crkvi navedeni osnovni podaci, a sve je popraćeno i brojnim fotografijama. U cjelini posvećenoj bratovštinama (77-83) autor nakon opsežnoga općeg uvoda o bratovštinama donosi popise bratovština na području Brtonigle u posljednja dva stoljeća mletačke vlasti. Nekoliko je stranica posvetio i izboru seoskoga župnika (84-88), kojega su stanovnici Brtonigle izabrali prvi put 1543. godine. Izbor župnika nije prolazio bez prepirki s novigradskim Kapitolom, o čemu autor donosi mnogo primjera iz arhivske dokumentacije.

Peto je poglavlje (89-102) posvećeno okolici Brtonigle: Novoj Vasi na Mirni, Kaštelu Svetoga Jurja na Mirni, Samostanu svetoga Martina iz Tripolija. Brojnim primjerima iz relevantnih izvora autor je ukratko prikazao život u Novoj Vasi u prošlosti te donio osnovne podatke o starom, strateški važnom srednjovjekovnom kaštelu Svetoga Jurja i samostanu povrh brežuljka nazvanoga Brdo majki.

Na kraju su bilješke (103-119), a u dodatku (123-140) se donosi niz prijepisa zanimljivih dokumenata vezanih uz prošlost Brtonigle i okolice, popise obitelji koje se spominju u matičnim knjigama i sl. Završne su stranice posvećene korištenim bibliografskim jedinicama (141-145).

Kako je Gaetano Benčić istaknuo u predgovoru, Rino Cigui autor je kojega odlikuje obilato korištenje neobjavljenih arhivskih izvora uz kritički pristup. Autorov je tekst popraćen bogatim i jasnim znanstvenim aparatom, nizom fotografija i faksimila izvornoga i dosad neobjavljenoga arhivskog materijala, grafikonima i tablicama. Iako je znanstveni aparat bogat, ne narušava čitkost i pristupačnost ove knjige i širem čitateljstvu.

Danijela Doblanović

Zdenka Bonin – Deborah Rogoznica, *Rodbina Gravisi. Inventar fonda v Pokrajinskem arhivu Koper (1440-1933)*, Koper: Pokrajinski arhiv Koper, 2012., 200 str.

Knjiga se sastoji od tri veće cjeline koje se odnose na povijest obitelji, povijest fonda u koparskom arhivu (Pokrajinski arhiv Koper, PAK) te popis arhivskoga gradiva u fondu obitelji Gravisi.

Nakon kratkoga „Predgovora“ (5-6), autorice govore o povijesti porodice Gravisi i njihova feuda Pietrapelosa („Zgodovina rodbine Gravisi in njenega fevda Pietrapelosa“, 7-14). Donose tablicu koja obuhvaća naziv sela (njih 11), ime i prezime glavarova sela (župana), broj kuća (*ognjišč*), broj stanovnika i prosječan broj članova u obiteljima sa stanjem 5. svibnja 1648. te tablicu muških nasljednika (*dediči*): najprije se navodi grana (*veja*), zatim imena muških nasljednika, pripadna sela (*pripadajoče vasi*) pojedinim nasljednicima, broj kuća (*število hiš*) i na kraju vrijednost feudalnih renti.

Budući da je riječ o arhivskom priručniku/inventaru, veći se dio knjige odnosi na arhivističke opise i popise gradiva.

Cjelina „Arhivski fond rodbine Gravisi v PAK“ (15-25) sastoji se od historijata stvaratelja, historijata samoga fonda, opisa kako je fond sređen i uputa kako se koristiti popisom. Historijata stvaratelja fonda porodice Gravisi i kurikul gradiva koje je stiglo u Pokrajinski arhiv u Koprnu vrlo je bogato prikazan jer se radi o fondu s potfondovima, a unutar potfondova sa serijama i podserijama. Unutar navedenoga historijata nalazi se historijata raznih načina sređivanja fonda („Ureditev fonda“) i opis novoga sređivanja na temelju međunarodnih standarda. Poglavlje završava naputcima za uporabu popisa.